

Wpływ powstań śląskich 1919, 1920 i 1921 na powstanie i rozwój Akademii Górniczej w Krakowie

The impact of Silesian uprisings in 1919, 1920, 1921 on the formation development of Mining Academy in Kraków

Prof. dr hab. inż. Bronisław Barchański*)

Treść: Początek XX wieku był świadkiem wielu wydarzeń na arenie politycznej, gospodarczej i naukowej. Do grona najważniejszych wydarzeń odrodzonej Rzeczypospolitej można zaliczyć powstania śląskie. Zwycięstwo militarne i polityczne powstań śląskich umożliwiło przyłączenie istotnej części Górnego Śląska do Polski. Z punktu widzenia gospodarczego fakt ten miał kapitalne znaczenie dla polskiej gospodarki. Na niwie naukowej bardzo istotnym wydarzeniem było utworzenie w 1919 roku Akademii Górniczej w Krakowie. W niniejszym artykule podjęto próbę oceny wzajemnej zależności pomiędzy przemysłem górnośląskim a nowo powstałą Akademią Górniczą.

Abstract: In the beginning of the 20th century many events in the political, economic and scientific arena took place. The Silesian uprisings can be included among the most important events of the reborn Polish Republic. The military and political victory of the Silesian uprisings enabled annexation of a significant part of Upper Silesia to Poland. From the economic point of view, this fact was of great importance to the Polish economy. In the scientific area, the creation of the Mining Academy in Krakow in 1919 was a very important event. This paper the author attempts to assess the interdependence between the Upper Silesian industry and the newly established Mining Academy.

Słowa kluczowe:

Akademia Górnicza (AG), Górny Śląsk, powstania śląskie, Wojciech Korfanty

Keywords:

Mining Academy (MA), Upper Silesia, Silesian uprisings, Wojciech Korfanty

1. Wprowadzenie

Koniec wieku XVIII i cały wiek XIX to stały intensywny rozwój przemysłu. Funkcjonowanie coraz bardziej skomplikowanych przedsiębiorstw wymuszało zatrudnienie wysokiej klasy specjalistów. Z tego powodu obok uczelni humanistycznych zaczęły powstawać uczelnie techniczne. Do grona najstarszych należą uczelnie wojskowe i górnicze (Sulima-Samujłło 1970). W latach 1765 – 1885 powstały następujące uczelnie górnicze: Freiberg – 1765, Schemnitz (Bańska Bystrzyca) – 1770, Petersburg – 1773, Paryż – 1783, Clausthal – 1810, Kielce -1816, Saint Etienne -1816, Liege -1836, Berlin -1847, Leoben -1849, Przybram -1849, Mons -1885.

W ciągu 120 lat otwarcie 12 wyższych uczelni górniczych na terenie Europy, z czego w znacznej większości w jej części zachodniej, świadczyło o zrozumieniu znaczenia bogactw naturalnych dla wzmocnienia potęgi państw oraz podniesienia cywilizacji i kultury narodów. Godny uwagi jest fakt utworzenia (jako szóstej w świecie) przez ks. St. Staszica uczelni górniczej w Kielcach, którą niestety rosyjski zaborca zlikwidował w 1826 r. (Wójcik 1999). Jednak świadomość potrzeby istnienia wyższej uczelni górniczej na ziemiach polskich nie opuszczała społeczeństwa polskiego. Świadczą o tym zabiegi podjęte przez Wydział Krajowy i Sejm Galicyjski, o czym informuje wzmianka w protokole posiedzenia Sejmu z dnia 21.12.1867. (Sulima-Samujłło 1970). Niestety administracja austriacka mnożyła przeszkody i bardzo długo nie wyrażała zgody na utworzenie polskiej wyższej uczelni górniczej.

Intensywny rozwój przemysłu wydobywczego i hutniczego na ziemiach polskich wszystkich trzech zaborów:

- na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim (węgiel kamienny, rudy metali nieżelaznych),
- w Zagłębiu Staropolskim (rudy żelaza),
- w Galicji przemysł naftowy i wosku ziemnego w rejonie Borysławia,
- soli kamiennej Wieliczka – Bochnia i soli potasowej – Kałusz,

nasilił starania Polaków o uruchomienie Akademii Górniczej.

Spektakularnymi przykładami mogą być zjazdy polskich inżynierów górników ze wszystkich trzech zaborów (Materiały ... 1969):

- I Zjazd Polskich Inżynierów Górników obradował w 1906 r. w Krakowie – stał się wielką manifestacją narodową. Obraz nastrojów w czasie tego Zjazdu ilustruje wypowiedź jednego z uczestników – sekretarza Gwarectwa Brzeszcze – dr. Artura Benisa – który powiedział między innymi: *Kraków jest przez swoje położenie jakby predysponowany na siedzibę Akademii Górniczej. Kraków stanowi centrum Krakowskiego Zagłębia Węglowego, bogate kopalnictwo soli i rud (...). Punkt ciężkości leży atoli w sąsiednim Śląsku (...). W tym naprawdę imponującym środowisku, zatrudniającym polskiego robotnika, najlepiej się może kształcić górnicza młodzież polska i mam nadzieję, że Krakowska Akademia Górnicza wychowa nie tylko tęgie inżynierów górników, ale także tęgie obywateli, w których górnik polski znajdzie sobie oddanego przyjaciela* (Materiały ... 1969).

- II Zjazd Polskich Inżynierów Górników obradował w 1910 r. we Lwowie. W trakcie obrad pojawiły się dwa poglądy dotyczące miast, gdzie należałoby zlokalizować

*) AGH, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, WGIG

Akademii Górniczą (Sulima-Samujłło 1970). Jedna grupa optowała za lokalizacją Wydziału Górniczego na Politechnice Lwowskiej, natomiast druga grupa proponowała Kraków jako siedzibę Akademii Górniczej.

Należy podkreślić, że prace rozpoczęte w trakcie tych zjazdów były z ogromną determinacją kontynuowane. W dniu 24.02.1912 r. w Krakowie delegacja polskich górników i hutników polskich, w skład której weszli najwybitniejsi przedstawiciele polskiego świata naukowego, przemysłowego i gospodarczego, opracowała 78-stronicowy memoriał o konieczności powołania do życia Akademii Górniczej w Krakowie (Sulima-Samujłło 1970). Memoriał ten w liczbie 1000 egzemplarzy rozesłano do ówczesnych decydentów. Z dużą dozą prawdopodobieństwa należy stwierdzić, że dotarł on również do Wojciecha Korfanteo – wybitnego patrioty, polityka i przemysłowca.

Mimo oporu pewnych kręgów (Sulima-Samujłło 1970):

- Rusini optowali za lokalizacją AG we Lwowie,
- Austriacy i Niemcy twierdzili, że Polacy mają szanse studiowania w austriackiej uczelni w Leoben i niemieckiej uczelni we Freibergu
- Czesi, że do dyspozycji Polaków stoi uczelnia w Przybramie,

to stosowne władze austriackie w dniu 1.08.1912 r. wyraziły zgodę na powołanie do życia z dniem 15.11.1914 r. Akademii Górniczej w Krakowie.

Wybuch I wojny światowej niemożliwił realizację polskich planów związanych z uruchomieniem Akademii Górniczej. Do ich realizacji powrócono natychmiast po zakończeniu I wojny światowej. Decyzją Rady Ministrów pod przewodnictwem wybitnego polityka, współtwórcy niepodległości Polski, premiera RP Ignacego Paderewskiego (foto.1) – uchwałą z dnia 8.04.1919 r. – powołano do życia Akademię Górniczą w Krakowie, która pod tą nazwą funkcjonowała do 1949 roku. Zmiana nazwy na Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie była spowodowana decyzją Rady Ministrów rozporządzeniem z dnia 30.05.1949 roku.

Fot. 1. II RP – I.J. Paderewski 1921 (Wikipedia.pl dostęp 10.10.2018)

Photo 1. Prime Minister of the Second Polish Republic – I.J. Paderewski, 1921 (Wikipedia.pl, 10 October 2018)

2. Próba oceny wpływu polityków śląskich uczestniczących w powstaniach śląskich na powstanie i rozwój Akademii Górniczej w Krakowie

2.1. Wybrane przykłady z działalności Wojciecha Korfanteo wpływające na rozwój AG

Wybitny polski polityk, współtwórca niepodległości Polski, Wojciech Korfanteo (1873-1939) (foto.2) zdawał sobie doskonale sprawę, że oprócz doraźnych celów powstania przeciwko Niemcom na Śląsku – zwycięskie zakończenie

działań militarnych i sukces w rokowaniach pokojowych – bardzo istotny jest problem przyszłej administracji polskiej na Górnym Śląsku oraz ściśle z tym związany stan edukacji ludności górnośląskiej. Opinię na ten temat możemy znaleźć w wypowiedziach W. Korfanteo (Korfanteo 1984, Zbiorowe ... 2008), który stwierdził: *Za broń chwycił na Śląsku górnik, hutnik, chłop, by zwrócić się przeciwko moźnym swym ciemnościom. To budziło podziw i szacunek dla tego ludu i dla sprawy, o którą walczył. Ofiara z krwi i życia dobrowolnie składana zawsze robi wrażenie na ludziach, nawet w naszym wieku, znającym tylko jeden cel, tj. robienie pieniędzy. Dobrowolna ofiara krwi w walce o cele niematerialne przypomina zawsze ludzkości, że człowiek nie tylko chlebem żyje, że życie ludzkie narodów nie kończy się na troskach o byt materialny i dobra doczesne, lecz że bywają podniosłe chwile w życiu narodów, gdy gonitwa za dobrami materialnymi ustępuje na drugi plan, a o poczynaniach ludzkich decydują względy natury wyższej, czynnik metafizyczny, bez którego nie ma pełnego życia ludzi i narodów. Ofiary któreśmy ponieśli, były wielkie, ale one uratowały Polsce najcenniejszą część Górnego Śląska. I podkreślić jeszcze wypada, że powstania górnośląskie są jednymi w dziejach Polski, w których lud prosty od pługa, kilofa i łopaty walczył o wolność i wielkość Polski, lud pozbawiony niemal zupełnie inteligencji i mieszczaństwa, które mogłyby go prowadzić. A szedł ten lud na pole walki nie dlatego, że rząd lub pan obiecywał mu uwłaszczenie lub inne korzyści materialne, lecz walczył jako uświadomiony obywatel, w poczuciu, że na nim spoczywa ciężar odpowiedzialności za przyszłość narodu i państwa. Obok powstań górnośląskich stanąć może tylko powstanie wielkopolskie z 1918-1919 r., aczkolwiek tam sytuacja była łatwiejsza, bo lud mógł się opierać na inteligencji i mieszczaństwie (Korfanteo 1992).*

Fot. 2. Wojciech Korfanteo jeden z twórców II RP (Wikipedia.pl dostęp 10.10.2018)

Photo 2. Wojciech Korfanteo, one of the founder of the Second Polish Republic (Wikipedia.pl, 10 October 2018)

Zdaniem specjalistów z dziedziny wojskowości bardzo ważnym elementem decydującym o sukcesie militarnym wojska jest poziom wykształcenia. Pięknie opisani powyżej przez W. Korfanteo uczestnicy powstań śląskich mieli jak na owe czasy bardzo dobre wykształcenie podstawowe. Według F. Serafina województwo śląskie wyróżniało się również tym, że posiadało bardzo dobrze zorganizowane, 8-klasowe szkoły powszechne. Obowiązek szkoły wprowadzono w państwie pruskim w 1825 r., stąd na Górnym Śląsku podobnie jak w Wielkopolsce i na Pomorzu, nie było analfabetów (w prze-

ciwieństwie do zaboru rosyjskiego i austriackiego). Większe braki wykazywało natomiast polskie szkolnictwo średnie. Na Górnym Śląsku nie było wyższych uczelni (Serafin 1966).

Bardzo dobre szkolnictwo podstawowe na Górnym Śląsku po sukcesach militarnych powstańców śląskich miało stanowić fundament rozwoju szkolnictwa średniego i wyższego kształcącego kadry dla Górnego Śląska. Poniżej zostaną przedstawione najważniejsze przedsięwzięcia podjęte w tym zakresie przez obóz polityczny W. Korfantego (Zbiorowe ... 2008).

2.2. Przykłady rozwiązań dotyczących zapotrzebowania Górnego Śląska na absolwentów szkolnictwa średniego i wyższego

Wojciech Korfanty jako jeden z trzech komisarzy utworzonego w Poznaniu w dniu 14.12.1918 r. komisariatu Naczelnej Rady Ludowej (NRL) miał zapewne udział w powołaniu do życia w Bytomiu Podkomisariatu NRL na czele z Kazimierzem Czaplą. Szeroka działalność tego Podkomisariatu dla Śląska w 1919 r. byłaby nie do pomyślenia bez wyłonienia wyspecjalizowanych wydziałów, organizujących prace w ważniejszych dziedzinach. W skład NRL dla Śląska wchodziły dwa biura i pięć wydziałów (Mikołajew 1978).

Po rozwiązaniu w dniu 14.05.1919 r. Podkomisariatu NRL w Bytomiu interesy ludności polskiej na Górnym Śląsku reprezentował powołany do życia w lutym 1920 r. polski Komisarjat Plebiscytowy w Bytomiu z Wojciechem Korfantym jako Komisarzem plebiscytowym (Korfanty 1992).

W kompleksie wielorakich problemów, które próbowano w trakcie powstań śląskich rozwiązać, była również sprawa o kapitalnym znaczeniu, a mianowicie przygotowanie polskiej kadry do przejścia administracji na Górnym Śląsku. Po dokonaniu oszacowania dotyczącego stanu polskich kadr z wyższym wykształceniem na Górnym Śląsku podjęto niezmiernie istotne decyzje o charakterze długofalowym (perspektywicznym) dotyczące ich kształcenia dla Śląska na poziomie akademickim. W tym celu zorganizowano między innymi biuro akademickie.

Biuro dla akademików zostało utworzone w bytomskim Podkomisariacie NRL w marcu 1919 r. Zasadniczym celem jego działalności było przygotowanie wykwalifikowanej kadry do obsadzenia urzędów po przejściu władzy na Górnym Śląsku. Biuro ewidencjonowało zgłaszających się do Podkomisariatu NRL w Bytomiu studentów. W planach biura było zorganizowanie zjazdu wszystkich studentów Polaków z Górnego Śląska. Na co dzień biuro zajmowało się organizowaniem pomocy materialnej dla studiującej młodzieży polskiej z Górnego Śląska. Stypendia polskim studentom z Górnego Śląska były wypłacane z funduszy Podkomisariatu NRL w Bytomiu.

Konkretnym przykładem może być następująca decyzja: *Z funduszy przekazanych do dyspozycji Podkomisariatu NRL w Bytomiu zostały wyodrębnione środki na tzw. pomoce naukowe dla polskich studentów. W dniu 21.03.1919 r. kasa decernatu finansowego, na podstawie polecenia K. Czapl, wypłaciła 1920 mk. polskim studentom studiującym we Wrocławiu (Mikołajew 1978).*

Można też stwierdzić, że problem ten był znany W. Korfantemu, który kierował w 1921 r. Polskim Komisarjatem Plebiscytowym w Bytomiu. W pracach tego komitetu brali udział również studenci i pracownicy AG, którzy brali czynny udział, między innymi, w akcji plebiscytowej na Śląsku. W związku z udziałem pracowników naukowych i studentów nowo powstałej AG w akcji plebiscytowej na Śląsku oraz przyłączeniem istotnej części Górnego Śląska do Polski zaistniały warunki umożliwiające udzielenie przez Górny Śląsk znacznej

pomocy Akademii Górniczej. Spektakularnym przykładem na tym polu może być działalność W. Korfantego, który wg zapisu w protokole z obrad Senatu AG (Materiały ... 1969) w dniu 18.04.1923 r. otrzymał jako jeden z pierwszych pięciu w historii AG doktorat honoris causa. Uzasadnienie Senatu było następujące: *Wojciech Korfanty – urodzony w 1873 roku na Górnym Śląsku – będąc posłem na Sejm i prezesem Rady Nadzorczej Towarzystw Kopalń Skarbowych, poświęcił się pracy nad organizacją polskiego przemysłu oraz wspierał aktywnie akcję utworzenia Akademii Górniczej w Krakowie (Białas, Szybiński 1959).* Foto. 3.

Fot. 3. Nekrolog śp. W. Korfantego zredagowany przez Rodzinę (zbiór prywatny – B. Szmatoch z Katowic)

Photo 3. Heath notice of the late W. Korfanty edited by his family (private archives - Szmatoch from Katowice)

Obok wdzięczności okazanej W. Korfantemu przez Senat AG pozostał on również przez dziesięciolecia w sercach i umysłach wielu jej wychowanków. Pięknym na to dowodem może być fragment wspomnień leciwego profesora A. Bolewskiego (1906-2002), który pod koniec swojego życia napisał między innymi: *Dom Korfantego był jedynym ośrodkiem życia intelektualnego i politycznego naszych wychowanków i studentów wiążących swoje losy z Górnym Śląskiem (Bolewski 1999).* Ta serdeczna i przyjazna atmosfera w domu państwa Korfantych zaowocowała między innymi ślubem ich córki Marii z absolwentem Akademii Górniczej inżynierem T. Ullmanem (Bolewski 1989).

Więzy przyjaźni i serdeczności studentów, absolwentów i profesorów AG z rodziną państwa Korfantych przetrwały dziesiątki lat. Spektakularnym przykładem może być los Polaków związanych z Akademią Górniczą, którzy w wyniku działań wojennych znaleźli się w Europie Zachodniej. Większość zdołała się przedostać do Anglii. Na pierwszym zebraniu zorganizowanym przy bigosie ugotowanym przez wdowę po zasłużonym działaczu śląskim Wojciechu Korfantym, panią Elżbietę, zgromadziło się 20 osób związanych z Akademią Górniczą. Obecny był między innymi dawny jej rektor, profesor Stanisław Skoczylas (1875-1968), późniejszy rektor AGH Feliks Olszak (1904-1965), inżyniero-

wie: Kazimierz Braun, Jerzy Reicher i Tadeusz Ullman, zięć Korfantego (Folkierski 2001).

Bardzo istotnym problemem dla funkcjonowania przemysłu wydobywczego na Górnym Śląsku było uruchomienie polskiego szkolnictwa zawodowego. Szkoła Górnicza w Tarnowskich Górach została założona w 1839 r. Kształciła średnią kadrę, przede wszystkim na potrzeby górnictwa górnośląskiego. Mimo iż znaczny procent uczniów stanowili Polacy, to językiem wykładowym był w niej język niemiecki.

Po zwycięskich powstaniach śląskich, w wyniku których Polska przejęła kilkadziesiąt kopalń i hut, należało za wszelką cenę do wyżej wymienionych kopalni i hut wprowadzić polską kadrę dozoru niższego i średniego. W tym celu politycy śląscy, na czele z W. Korfantym podjęli decyzję o wprowadzeniu od 1924 r. do szkoły w Tarnowskich Górach klas z językiem polskim. Do momentu przeniesienia w roku 1933 tej szkoły do Katowic liczba polskojęzycznych absolwentów szkoły w Tarnowskich Górach oraz zatrudnionych w kopalniach górnośląskich według danych WUG w Katowicach wynosiła 331 absolwentów. Łącznie z absolwentami klas niemieckich w kopalniach górnośląskich było zatrudnionych 751 absolwentów szkoły tarnogórskiej (Krawczyk 1989).

3. Współpraca powstańców śląskich i studentów AG w dobie plebiscytu na Śląsku

Uchwałą Rady Najwyższej konferencji wersalskiej z dnia 5.06 1919 r. podjęto decyzję o przeprowadzeniu na Śląsku plebiscytu w sprawie przynależności Śląska. Plebiscyt, który odbył się 20.03. 1921 r. miał bardzo ważne znaczenie. Po latach W. Korfanty w cyklu artykułów opublikowanych na łamach „Polonii” (5.05.1931 r.) pisał na ten temat: *Przynaję się szczerze, że chciałem prowadzić plebiscyt jako wielką akcję propagandowo-oświatowo-społeczną, ogarniającą wszystkie dziedziny życia zbiorowego*. Kierowany przez Korfantego Komisariat stał się mózgiem polskiej akcji plebiscytowej. W hotelu „Lomnitz”, gdzie zlokalizowano Komisariat, zatrudniono w 24 wydziałach około 1043 osób, zaś 2694 osoby pracowały w terenie. Niemcy nie bez racji określili Polski Komitet Plebiscytowy jako prawdziwy rząd. Korfanty rozbudowując tę instytucję miał na oku nie tylko doraźny cel, chciał równocześnie stworzyć podwaliny przyszłej polskiej administracji na Górnym Śląsku (Zieliński 1983).

Do akcji plebiscytowej, zapewne za wiedzą W. Korfantego, włączyła się społeczność młodej Akademii Górniczej. Młodzież akademicka uczelni zrzeszona w Kole Słuchaczy Akademii Górniczej brała masowy udział w akcji plebiscytowej na rzecz Górnego Śląska, prowadzonej pod kierunkiem Towarzystwa Obrony Śląska, które później przekształciło się w Towarzystwo Obrony Kresów Zachodnich. Studenci Akademii wzięli na siebie ciężar obowiązków organizacyjnych, jakie miała do spełnienia młodzież studencka Krakowa. W dniach 16-20.01.1921 roku sporządzono spisy reemigrantów, odwiedzano ich, przygotowano paszporty. W dniach bezpośrednio przed plebiscytem pełniono nieprzerwane dyżury na stacjach kolejowych i w lokalach noclegowych, ułatwiając podróż udającym się na Górny Śląsk. W dniu plebiscytu studenci wzięli udział w wiecu manifestującym prawa Polski do Górnego Śląska (Bolewski 1989).

W dniu 27.02.1921 roku odbyło się uroczyste zebranie w Akademii Górniczej w sprawie Górnego Śląska. Kolegium Profesorów wydało odezwę do polskiej młodzieży górnośląskiej, zachęcając ją do wstępowania na studia do Akademii Górniczej. Na zaproszenie Komitetu Plebiscytowego w akcji plebiscytowej wzięli udział jako delegaci Akademii Górniczej profesorowie: dr W. Goetel, dr inż. J. Krauze i dr W. Staronka,

którzy wygłaszali odczyty i zamieszczali artykuły w lokalnych dziennikach (Sulima-Samujło 1970)

4. Rola przemysłu górnośląskiego po roku 1922 w gospodarce odrodzonej Polski

Wynikiem polityki prowadzonej przez W. Korfantego przed i w trakcie powstań śląskich były, między innymi, istotne korzyści gospodarcze dla Polski w postaci przejęcia w 1922 r. (Praca ... 1928):

- 53 kopalń węgla kamiennego z 67,
- 10 kopalń rud cynku i ołowiu z 15,
- 9 kopalń rud żelaza (wszystkie kopalnie),
- 18 hut cynku, ołowiu i srebra (wszystkie huty),
- 5 hut żelaza z 9.

Przejęcie przez Polskę w 1922 r. na Górnym Śląsku wymienionych przedsiębiorstw miało kapitalne znaczenie dla gospodarki narodowej odradzającej się w II RP. Świadczyć o tym może przedstawione poniżej zestawienie informujące o udziale śląskich przedsiębiorstw w produkcji najważniejszych kopalnin użytecznych i ich produktów finalnych w skali całego kraju (Praca ... 1928):

- wydobycie węgla kamiennego na Górnym Śląsku stanowiło 75% całego wydobycia w Polsce i 95% w jego eksporcie,
- produkcja cynku na Górnym Śląsku stanowiła około 90% całej produkcji w Polsce,
- produkcja ołowiu na Górnym Śląsku stanowiła około 100% całej produkcji w Polsce,
- cały przemysł maszyn górniczych był zlokalizowany na Górnym Śląsku,
- moce produkcyjne w wytwórni kwasu siarkowego na Górnym Śląsku przewyższały znacznie zapotrzebowania gospodarki narodowej,
- prawie cała produkcja nawozów sztucznych w Polsce pochodziła z Górnego Śląska.

Liczba zatrudnionych w przemyśle górnośląskim w omawianym okresie dochodziła do 250 tys., co stanowiło około 40% ogólnej liczby zatrudnionych w przemyśle średnim i wielkim w Polsce (Jędruszczak 1966). Elektrownie Górnego Śląska dawały ponad 62% krajowej produkcji energii (Serafin 1966).

Włączenie uprzemysłowionej części Górnego Śląska według obliczeń W. Roszkowskiego przyczyniło się do zwiększenia majątku przemysłowego państwa polskiego z 97,1 mln do 275,1 mln złotych (Bolewski 1989, Roszkowski 1982).

Przedstawione powyżej dane liczbowe ukazują kluczowe znaczenie górnośląskiego przemysłu w gospodarce odrodzonej Polski.

5. Stan polskich kadr z wyższym wykształceniem na Górnym Śląsku po 1922 r.

Politycy śląscy, na czele z W. Korfantym zdawali sobie sprawę z faktu, że przygotowanie kadr do przejęcia administracji na Górnym Śląsku po zwycięstwie militarnym i politycznym powstań śląskich nie będzie sprawą łatwą. Aby chociaż w minimalnym stopniu sprostać w tym zakresie potrzebom, zwrócono się do Polaków pochodzących z Górnego Śląska, a posiadających wyższe wykształcenie, o powrót na Górny Śląsk (Mikołajew 1978). Opis tej bardzo trudnej sytuacji można znaleźć we wspomnieniach zasłużonych wychowanków AG.

Profesor A. Bolewski wspomina: *Szczególną rolę odgrywała Akademia Górnicza w repolonizacji kopalń i hut, które*

przeważnej części pozostawały w gestii obcego kapitału. Jej wychowankowie wypierali ze stanowisk kierowniczych napływowy element niemiecki i inny narodowo obcy, jej profesory stopniowo obejmowali stanowiska doradców i rzeczoznawców.(...) Społeczność Akademii Górniczej zmierzała do tego aby górnictwo i hutnictwo ziem polskich polskim było (Bolewski 1989).

W jubileuszowym opracowaniu z 1969 r. napisano między innymi: *Można śmiało powiedzieć że Akademia Górnicza w dwudziestolecie międzywojennym, a zwłaszcza w pierwszym okresie niepodległości, przyczyniła się w niemałym stopniu do budowania z trzech odrębnych zaborów - jednolitego i zwartego państwa polskiego. Brała zatem aktywny udział w historycznym dziele II Rzeczypospolitej. Na niedawnym spotkaniu zasłużonych wychowanków AGH wspominał rektor Kiejstut Žemaitis, posiadacz dyplomu nr 157, że gdy udawał się na Śląsk w celu odbycia praktyk wakacyjnych, które polegały wówczas na pracy fizycznej, nie mógł w dyrekcji hut porozumieć się po polsku. Musiał używać języka niemieckiego, gdyż w przeciwnym razie byłby niewysłuchany. To pokazuje wymownie, jaka tamtych czasy (była to druga połowa lat dwudziestych) panowała na Śląsku sytuacja, w tej części naszego kraju, która - jak wiadomo - szczególnie ucierpiała, poddawana zjadły akcji germanizacyjnej. Zrodził się więc olbrzymiej rangi problem - repolonizacji Śląska, odwiecznej krajiny przemysłu, w której we wszystkich sprawach musieli mieć i mieli najwięcej do powiedzenia ludzie kierujący przemysłem czyli inżynierowie (Materiały ... 1969).*

Dramatyczny brak polskiej kadry inżynierskiej w przemyśle górnośląskim sukcesywnie się poprawiał w wyniku przybywania absolwentów utworzonej w 1919 roku w Akademii Górniczej w Krakowie. Pierwsi absolwenci uzyskali dyplom AG już w roku akademickim 1923/1924. Kilku z nich dokończyło w Krakowie studia rozpoczęte przed I wojną światową w Petersburgu. Do tego grona należeli, między innymi, późniejsi profesorowie AGH – B. Krupiński i F. Zalewski i W. Budryk. Przed II wojną światową dyplomy ukończenia AG w Krakowie otrzymało 748 górników i hutników. Ponadto 95 absolwentów uczelni zagranicznych nostryfikowało dyplomy inżynierów górników w AG Kraków (Białas, Szybiński 1959).

Przedstawiony powyżej dorobek AG w Krakowie w postaci dobrze wyedukowanych inżynierów umożliwił wyegzekwowanie zapisów dekretu polskich władz z dnia 28.01.1924 r. o cudzoziemcach. Dekret ten stał się podstawą do rozpoczęcia akcji „oczyszczania przemysłu i handlu z obcokrajowców”. Chcąc uzyskać wpływy w przedsiębiorstwach niemieckich, władze polskie podjęły zakrojoną na szeroką skalę akcję polonizacji wyrażającą się w:

- wywieraniu nacisku na właścicieli przedsiębiorstw, aby wprowadzali w nich język polski,
- obsadzaniu kierowniczych stanowisk w przemyśle polskim inżynierami i technikami.

6. Pomoc udzielona przez przemysł górnośląski Akademii Górniczej w początkowych latach funkcjonowania

Powołanie do życia w 1919 r. w Akademii Górniczej nie było równoznaczne z wyasygnowaniem przez budżet państwa odpowiedniej ilości środków finansowych na jej normalne funkcjonowanie. Aby ten bardzo trudny problem finansowy uczelni rozwiązać, z inicjatywy profesorów AG oraz sfer przemysłowych powołano do życia Kuratorium Finansowe Akademii Górniczej. Zgodnie ze statutem z dnia 23.11.1920 r. zadaniem Kuratorium było zarządzanie finansami składanymi przez istniejące instytucje górnicze na

cele AG (Sulima-Samujłło 1970). Budowa nowego gmachu (A-0), zapoczątkowana w dniu 15.06.1922 r. uroczystością położenia kamienia węgielnego pod gmach Akademii, uświetniona obecnością Prezydenta RPS. Wojciechowskiego, została zatrzymana w lipcu 1923 r. z powodu braku funduszy. Mobilizacja społeczeństwa, a przede wszystkim przemysłu górniczego (Górnośląski Związek Przemysłowców Górnictwa i Hutnictwa w Katowicach, Konwencja Węglowa, Rada Zjazdu Przemysłowców Górniczych w Dąbrowie Górniczej) umożliwiła w roku 1928 ukończenie budowy gmachu głównego AG (foto. 4).

Fot. 4. Gmach główny AG (A0) z 1928 r. (Materiały ... 1969)
Photo 4. Main building of the MA (A0), 1928 (Resources ... 1969)

Poniżej zostaną przedstawione dodatkowe ważniejsze przykłady pomocy finansowej i rzeczowej udzielanej przez przemysł górnośląski Akademii Górniczej w Krakowie. O randze tej pomocy może świadczyć zapis w Pamiętkowej Księdze Dziesięciolecia Polski Odrodzonej: *Rozbudowa zakładów w Akademii, tak ważnych dla normalnego biegu studiów byłaby niemożliwa bez znacznej ofiarności społeczeństwa, pod tym względem na pierwszy plan wysuwa się przemysł górniczy i hutniczy, a w tym Górnośląski Związek Przemysłowców Górniczych i Hutniczych (Praca ... 1928).*

Bardziej szczegółowe przedstawienie omawianej problematyki pomocy dla AG można znaleźć w pracy autorstwa prof. J. Sulima-Samujłło, gdzie znajdujemy, między innymi, następujące zapisy: *W dniu 9.04.1923 r. rektor Akademii Górniczej zawiadomił zarząd m. Krakowa, że dzięki poparciu przemysłu Górnego Śląska sprawa uruchomienia laboratorium maszynowego jest bliska urzeczywistnienia i że laboratorium to zgodnie z projektem prof. inż. E. Chromińskiego będzie miało charakter stacji doświadczalnej. Jako okoliczności przemawiające za realizacją tego zamierzenia rektorat przytoczył w swym piśmie fakt, że górnośląski Związek Przemysłowców Górniczych i Hutniczych opodatkował kopalnie węgla i rudy na 1923 r. po 1 gr. od tony na rzecz przyszłego laboratorium maszynowego Akademii Górniczej (dało to około 250 000 zł). Prócz tego prof. inż. E. Chromiński otrzymał zapewnienie wytwórni maszyn, że Akademia otrzyma niektóre urządzenia maszynowe częściowo w postaci darów, częściowo zaś po cenie kosztów własnych. Dzięki ofiarności Związku powstał przy Akademii Górniczej w Krakowie w latach 1926-1927 gmach laboratorium Maszynowego. Laboratorium zlokalizowano koło parku Jordana na parceli wydzierżawionej od gminy m. Krakowa na okres 30 lat. Pomimo iż w 1925 r. budżet Akademii przedstawiał się nieco korzystniej i można było prowadzić racjonalniejszą gospodarkę aniżeli w latach ubiegłych, przemysł górniczy i hutniczy również przyszedł Akademii z wydatną pomocą finansową. Górnośląski Związek Przemysłowców Górniczo-Hutniczych przyznał na urządzenie laboratorium górnictwa II kwotę 38 000 zł, a na wykończenie budynku laboratorium maszynowego kwotę 30 000 zł.*

Również Rada Zjazdu Przemysłowców Górniczych Zagłębia Dąbrowskiego postanowiła udzielić pomocy finansowej na częściowe wykończenie budynku bursy studenckiej Akademii Górniczej przy ul. Gramatyka. (foto. 5) Z okazji obchodów 10-lecia istnienia państwa Prezydent Rzeczypospolitej przeznaczył dar Polskiego Związku Hut w wysokości 1 mln zł na rozbudowę zakładów hutniczych Akademii Górniczej. Do dysponowania tym funduszem został powołany komitet, złożony z przedstawicieli przemysłu hutniczego i profesorów Akademii Górniczej. Decyzja ta dla AG była bardzo ważna, gdyż z początkiem roku budżetowego Ministerstwo Skarbu wstrzymało wypłatę zwyczajnych dotacji wszystkim wyższym uczelniom w Polsce. W dniu 7.12.1925 r. odbyła się immatrykulacja nowo przyjętych studentów, połączona ze świętem górniczym. Tak jak w latach poprzednich, tak i w tym roku Górnośląski Związek Przemysłowców Górniczych i Hutniczych przyszedł z pomocą finansową laboratorium maszynowemu oraz Katedrze Mineralogii i Petrografii. Także Rada Zjazdu Przemysłowców Zagłębia Dąbrowskiego udzieliła Akademii subwencji na częściowe wykończenie budynku bursy dla studentów. Podobnie jak w latach ubiegłych, w roku 1926 Kuratorium Finansowe AG nawiązało współpracę z górnośląskimi ośrodkami przemysłowymi; dzięki temu udało się nakłonić poważniejsze firmy do wpłacenia różnych datków pieniężnych na rzecz Akademii Górniczej. Również członkowie Górnośląskiego Koła Stowarzyszenia Inżynierów Górniczych i Hutniczych opodatkowali się na rzecz Akademii. Akcja ta, kierowana przez przewodniczącego koła inż. Kamińskiego, rozwijała się pomyślnie. Dzięki wydatnej pomocy przemysłu górniczego i hutniczego Kuratorium Finansowe zasililo tymi funduszami wszystkie niemal dziedziny życia studenckiego. Wobec ogromnych potrzeb materialnych Akademii w swym stadium organizacyjnym środki finansowe jakimi uczelnia dysponowała, były mimo wszystko niewystarczające; tylko dalsza i wydatniejsza pomoc przemysłu górniczego i hutniczego mogła zaspokoić potrzeby Akademii. Rada Zjazdu Przemysłowców Górniczych poparła zamiar AG budowy bursy dla studentów Akademii, przeznaczając na ten cel kwotę 50 000 zł. W roku 1927 Kuratorium Finansowe Akademii rozwijało się pomyślnie. Możliwość niesienia pomocy studentom zawdzięczano życzliwości władz górniczych i sfer przemysłu górniczo-hutniczego. Dzięki współdziałaniu tych czynników i stałej, choć skromnej subwencji Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej Kuratorium Finansowe otrzymało kwotę ponad 20 000 zł, którą użyto na stypendia, pożyczki obiadowe i pomoc dla kuchni oraz bursy studenckiej. Kuratorium Finansowe przejęło w administrację dom profesorski, ufundowany przez Radę Zjazdu Przemysłowców Górniczych, (foto. 6) i czyniło starania o przyspieszenie budowy bursy przy ul. Gramatyka, którą w tym roku doprowadzono pod dach. W pracach Kuratorium Finansowego wykazał wielką energię i posiada duże zasługi prof. W. Geotel (Sulima-Samujłło 1970).

Foto. 5. Budynek dawnej bursy studenckiej na ul. Gramatyka – (fot. – B. Barchański 2018)

Photo 5. Building of the old-time student's dormitory at Gramatyka Street – (photo – B. Barciański, 2018)

Foto. 6. Dom profesorski przy ul. Gramatyka 10 (fot. – B. Barchański 2018)

Photo 6. Professorial House at 10 Gramatyka Street (photo – B. Barciański, 2018)

Także w 1927 roku został wykonany kolejny piękny gest górnośląskiego przemysłu węglowego: Na uroczystości immatrykulacji nowego roku akademickiego i święta górniczego w dniu 7.12.1927 roku przedstawiciele polskiego przemysłu Zagłębia Węglowego wraz z przedstawicielem inżynierów Polaków z Górnego Śląska wręczyli rektorowi Akademii Górniczej ufundowane przez polski przemysł górniczy i hutniczy łańcuchy, (foto. 7) a mianowicie: rektorski, prorektorski i dziekańskie, oraz dyplomy. Grono profesorów przyjęło te insygnia od przedstawicieli przemysłu, z kolei wręczając im dyplom, w którym zaznaczono, że w tym uroczystym akcie AG widzi znak jedności, jaka łączy zawody górniczy i hutniczy. Rektor Akademii podkreślił w swym przemówieniu, że grono profesorów ceni sobie otrzymane insygnia i przekaże je z dumą swoim następcom jako dokument ofiarności i poczucia ideału z którego powstała Akademia, wzniesiona solidarnym wysiłkiem pierwszych wolnych górników i hutników polskich (Sulima-Samujłło 1970).

Foto. 7. Złoty medalion złotego łańcucha rektorskiego AG w Krakowie – Dar przemysłowców polskich z Górnego Śląska (fot. – B. Barchański 2018)

Photo 7. Gold medalion of the rector's chain of MA in Kraków – Gift from the Polish industrialists from Upper Silesia (photo – B. Barciański, 2018)

Dalszym przykładem troski o młodych adeptów sztuki górniczej i hutniczej było podarowanie opału dla Domu Studenckiego w roku 1932/33: Dom studentów miał około 140 miejsc: przeciętnie 131 miejsc było zajętych. Polska Konwencja Węglowa ofiarowała w tym roku dla Domu Studentów 250 ton węgla. Z powodu braku funduszy Dom Studentów nie został otynkowany. Poważnym mankamentem był również fatalny stan nawierzchni ul. Gramatyka i brak na niej oświetlenia. Dalej prof. J. Sulima-Samujłło pisze: Rok akademicki 1934/35 rozpoczęto 1.12. 1934 r. w dniu 7.12.

1934 r. odbyła się uroczystość Dnia Górnika. Dzięki otrzymanej od przemysłu górniczo-hutniczego kwocie 300 000 zł wykończono gmach Akademii, tj. aulę, westybul i zewnętrzną wyprawę budynku (Sulima-Samujłło 1970).

Przyrost liczby studentów wymagał zagwarantowania, między innymi, młodzieży śląskiej odpowiednich warunków bytowych (bursa, biblioteka, kino etc.). Pod koniec lat 20. XX wieku zrodziła się na Śląsku i w Krakowie idea budowy Domu Śląskiego (Pachoński 1981) Kamień węgielny pod budowę Domu Śląskiego przy ul. Pomorskiej położono 12.07.1931 r. Akt erekcyjny kończył się słowami: *Dom ten założony ku pożytkowi kultury i nauki, niech będzie symbolem trwałej i niezniszczalnej łączności odwiecznie polskiego Śląska z prastarą Piastów i Jagiellonów stolicą...*

Dom Śląski, oddany do użytku w marcu 1936 r., to czteropiętrowy gmach o kubaturze 27 000 m³, kosztował 1,1 mln. złotych, z czego główną część stanowiły dawne fundusze Towarzystwa Obrony Zachodnich Kresów Polski. Dom ten obejmował, między innymi, obszerne sale zebrań, użytkowane jako kino, bursę dla studiującej śląskiej młodzieży, bibliotekę oraz małe sale (do nauki, klubowa, gimnastyczna), a także zbiorowe pomieszczenia dla wycieczek śląskiej młodzieży szkolnej (foto. 8).

Foto. 8. „Dom Śląski” aktualnie Muzeum Historyczne m. Krakowa (fot. – B. Barchański 2018)

Photo 8. Old-time „Silesian House”, nowadays the Museum of History in Kraków (photo – B. Barchański, 2018)

7. Wkład AG w proces polonizacji kadry inżyniersko-technicznej na Górnym Śląsku

O wadze i roli polskiej kadry inżyniersko-technicznej w polonizacji przemysłu górnośląskiego częściowo już wspomniano. Stąd, poniżej zostaną przedstawione wybrane przykłady pośredniego i bezpośredniego wpływu pracowników naukowych, absolwentów i studentów Akademii Górniczej na ten proces. Jeszcze przed przyłączeniem Górnego Śląska do Polski w nowo powstałej AG intensywnie prowadzono prace dotyczące przyszłej współpracy uczelni z Górnym Śląskiem. Może nic tak doskonale nie określa poglądów i nastrojów środowiska uczelni, jak myśli zawarte w memoriale znakomitego jej rektora profesora dr. inż. Jana Krauzego, skierowanym 31.03.1922 r. do ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego, w sprawie rozwoju wyższych szkół technicznych w Polsce, w tym AG w Krakowie m.in.: (...) *Niezależność polityczna kraju musi być oparta na niezależności gospodarczej... Jak na wojnie o wygraniu bitwy decyduje kierownictwo – sztab, mózg armii, tak też i w życiu gospodarczym mózgiem tego życia jest inżynier, wychowanek wyższej Uczelni Technicznej (...) Mam pewność, że za zrealizowanie przedłożonego memoriału stworzy niewzruszoną opokę polskiej Wiedzy Technicznej na naszej rubieży zachodniej i przyczyni się w drodze pokojowej do szybkiego zespolenia najdroższej perły Rzeczypospolitej Śląska Górnego (Materiały ... 1969).*

Autoritet pracowników naukowych AG był również wykorzystywany na arenie międzynarodowej. W pracy (Praca ... 1928) znajdujemy następujący zapis: *Profesor Walery Goetel raz po raz przerywać musi swe zwykle zajęcia na wszechnicy, by redagować ważne układy, normujące nasze życie sąsiedzie z Czechosłowacją.*

Tenże profesor W. Goetel w utworzonym przez siebie w 1921 roku Zakładzie Geologii Stosowanej opracował pierwszy w Polsce program przedmiotu „O złożach kopalni użytecznych”. Podkreśla się, że: *Przedmiot ten był niezmiernie ważny dla postępu praktyki górniczej, przede wszystkim dla przemysłu wydobywczego na Górnym Śląsku (Praca ... 1928).*

Bardzo ważnym elementem integracji Górnego Śląska z Polską były również polskie kluby sportowe, w których społecznie pracowało wielu absolwentów AG. W pracy (Serafin 1966) wymieniono między innymi 2 absolwentów AG, którzy pracowali w zarządach czołowych klubów sportowych na Górnym Śląsku:

- inżynier F. Olszak (przyszły rektor AGH) - w „Dębnie” Katowice i KS „Pogoń”, Nowy Bytom,
- inżynier A Keller w „Sławii” Ruda Śląska

Znamienny przykład patriotycznej współpracy AG z Górnym Śląskiem został opisany w pracy prof. A. Bolewskiego: *Latem 1939 wzmagano się napięcie polityczne. Pod koniec sierpnia zarządzono powszechną mobilizację, wcześniej jednak w Akademii Górniczej odczuwano przygotowania do obrony kraju, jego kopalni i hut. Na Górnym Śląsku pospiesznie budowano fortyfikacje i przygotowywano zapory przeciwczołgowe. Działo się to na oczach młodzieży akademickiej, asystentów i profesorów Akademii, którzy w tym czasie odbywali praktyki wakacyjne lub prowadzili badania w zakładach produkcyjnych. Niejeden z nich uczestniczył w tych robotach; byli spóźnieni i starano się o nadanie im możliwie szybkiego tempa. Zakłady hutnicze i sprzężone z nim zakłady mechaniczne zmieniały profil produkcyjny z pokojowego na wojenny. Wielu powołano na ćwiczenia wojskowe, licznym doręczono karty mobilizacyjne (Bolewski 1989).*

Po wkroczeniu Niemców do Krakowa grono profesorów z ogromnym niepokojem rozważało przyszłe losy AG. W trakcie zebrania profesorów AG, które odbyło się kilka godzin przed tragicznym w skutkach rozpoczęciem przez Niemców na terenie Uniwersytetu Jagiellońskiego akcji „Sonderaktion Krakau – 6.11. 1939, głos zabrał między innymi rektor profesor W. Takliński. W pracy (Bolewski 1989) znajdziemy jego prorocze wystąpienie: *Takliński oceniał sytuację krytycznie, zwracał uwagę na to, że Akademia była zaangażowana w akcję wypierania elementu niemieckiego z kopalni i hut. Naraziła się przeto kapitałowi niemieckiemu i szowinistycznym organizacjom. Przypominał wrogi stosunek niemieckich wyższych uczelni górniczych: po powstaniach Śląskich i traktacie wersalskim Polacy musieli opuścić ich mur...*

Wynikiem wyżej wymienionego „Sonderaktion Krakau” było aresztowanie między innymi około 70% wszystkich pracowników naukowych AG i wywiezienie ich do niemieckiego obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen. Autor powyższej wypowiedzi prof. W. Takliński oraz dwaj jego koledzy (były rektor prof. A. Hoborski, i dr A. Meyer) zostali przez Niemców zamordowani w KZ Sachsenhausen.

Represje niemieckie dotknęły również wielu członków społeczności akademickiej AG. Do grona poszkodowanych można zaliczyć, między innymi, pochodzącego z Górnego Śląska wychowanek AG z 1938 r. inż. G. Korka, który wbrew zakazom władz niemieckich w 1943 r. w kopalni „Graf Renard” w Sosnowcu zorganizował i przeprowadził z kilkoma ochotnikami akcję ratunkową. W wyniku tej akcji została uratowana grupa odciętych w chodniku górników.

Ten piękny solidarnościowy czyn zakończył się dla G. Korka dramatycznie. Został aresztowany i wysłany do niemieckiego obozu koncentracyjnego w Auschwitz, a następnie do Dachau. Po wojnie pozostał w RFN. W 2000 r. na prośbę jego brata Dipl. Ing. J. Korka, zrealizowałem jego wolę zawartą w testamencie - przekazania „Studentom Jego Uczelni AGH w Krakowie - kwoty 100 000 DM”. Kwota zasilła konto „Fundacji Studentów i Absolwentów AGH w Krakowie”.

8. Dorobek w dziedzinie kształcenia kadr inżynierjno-technicznych AG w latach 1919 - 1949

Na podstawie informacji zawartych w dostępnych materiałach źródłowych można stwierdzić, że:

- w latach 1919-1939 dyplomy akademickie inżynierów otrzymało 795 absolwentów AG (571 górników, 224 hutników). Ponadto 95 absolwentów uczelni zagranicznych nostryfikowało dyplomy inżynierów górników uzyskane na uczelniach zagranicznych. Łącznie wydano 890 dyplomów (Białas, Szybiński 1959, Sulima-Samujłło 1970),
- w latach okupacji niemieckiej 1939 - 1945 działający w podziemiu profesorowie AG wyedukowali 389 techników (101 górników, 149 geodetów, 139 hutników) (Bolewski 1989),
- w latach 1940-1945 zorganizowano w Wielkiej Brytanii Radę Akademickich Studiów Technicznych. Komisja RAST, w skład której wchodził przede wszystkim profesorowie AG, nadała 29 Polakom emigrantom akademickie dyplomy (Folkierski 2001),
- w latach 1945-1949 dyplom mgr. inż. otrzymało 299 absolwentów oraz 67 - dyplomy inżynierów (Sulima-Samujłło 1970).

Łącznie w latach 1919-1949 Akademia Górnicza wydała 1238 dyplomów mgr. inż. i inżyniera (górnika, hutnika) oraz w czasie okupacji niemieckiej 389 dyplomów technika (górnika, hutnika, geodety).

9. Podsumowanie

Przedstawione w artykule informacje pozwalają postawić wniosek, że próbę oceny wpływu powstań śląskich 1919, 1920 i 1921 na powstanie i rozwój Akademii Górniczej w Krakowie należy uznać za w pełni udaną.

Zdaniem autora bez zwycięskich powstań śląskich - funkcjonowanie Akademii Górniczej byłoby bardzo utrudnione lub być może nawet niemożliwe.

Uzasadnienie tezy autora:

- 1) Bez pomocy finansowej potężnego przemysłu górnośląskiego nie byłoby funduszy, które umożliwiałyby dofinansowanie, a niekiedy finansowanie w całości budowy i wyposażenia laboratoriów, warsztatów, domów dla pracowników i studentów itp. Grono polityków górnośląskich, wywodzących się przede wszystkim z byłych uczestników powstań śląskich na czele z ich legendarnym przywódcą W. Korfantym, stworzyło odpowiedni klimat i przyzwolenie dla wspierania rozwoju i funkcjonowania AG w szczególnie istotnym okresie lat dwudziestych XX w. Namacalnym dowodem wdzięczności AG było nadanie za ww. działalność W. Korfantemu przez Senat uczelni w 1923 r. najwyższej godności akademickiej - doktoratu honoris causa.
- 2) W przedwojennej gospodarce wolnorynkowej kapitał ma znaczenie dla uczelni miało zapotrzebowanie na rynku pracy na jej absolwentów. Z powodu znacznej liczby studentów niezamożnych „factor” zatrudnienia dla absol-

wentów AG miał pierwszorzędne znaczenie. Absolwenci AG byli w bardzo dobrej sytuacji, ponieważ przemysł górnośląski prawie wszystkich zatrudniał w kopalniach, hutach i zakładach przetwórczych.

- 3) Studenci AG mogli realizować obowiązkowe praktyki zawodowe w kopalniach i hutach górnośląskich.
- 4) Pracownicy naukowcy AG, współpracując z bardzo rozwiniętym przemysłem górnośląskim mogli między innymi weryfikować wyniki swoich rozwiązań teoretycznych z realiami występującymi w praktyce przemysłowej.
- 5) Symboliczne wręcz znaczenie ma działalność grupy emigrantów w Wielkiej Brytanii zorganizowanej w trakcie II wojny światowej przez rodzinę śp. W. Korfanteo. W ramach działalności tej grupy grono Polaków w niecodziennych okolicznościach na obcej ziemi uzyskało dyplomy akademickie. W tym miejscu można powiedzieć, że była to piękna klamra spinająca realizację dalekosiężnych planów dotyczących edukacji polskiej kadry inżynierjno-technicznej. Plan ten został zapoczątkowany przez powstańców śląskich W. Korfanteo w 1918 roku przez utworzenie dla polskich studentów Biura Pomocy Akademikom. Do rangi symbolu urasta mądrość W. Korfanteo i Jego Rodziny w dziedzinie edukacji. Działalność ta - trwająca około 30 lat - została rozpoczęta pod panowaniem pruskim, a zakończona pod panowaniem brytyjskim.

Literatura

- BIALAS S., SZYBIŃSKI A. 1959 - Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie w latach 1919-1959. Kraków.
- BOLEWSKI A. 1989 - Trudne lata Akademii Górniczej. Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- BOLEWSKI A. 1999 - Wspomnienia Starej Strzechy o Akademii Górniczej, AGH, Kraków.
- FOLKIERSKI W. 2001 - Wychowankowie Akademii Górniczej w Krakowie na obczyźnie STP w Wielkiej Brytanii, Londyn.
- JĘDRUSZCZAK T. 1966 - Powstania śląskie 1919, 1920, 1921, Śląski Instytut Naukowy – Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
- KORFANTY W. 1984 - Marzenia i zdarzenia. Śląski Instytut Naukowy, Katowice.
- KORFANTY W. 1992 - Naród, Państwo, Kościół. Księgarnia Św. Jacka, Katowice.
- KRAWCZYK J. 1989 - Rozwój polskiego szkolnictwa górniczego do roku 1939, AGH Kraków – Górnictwo – Rok 13, zeszyt 2.
- Materiały** Informacyjne nr 5, Komitet obchodu 50-lecia AGH, Kraków 1969.
- MIKOŁAJEW A. 1978 - Studia Śląskie – Seria Nowa. Tom XXXIII, Katowice.
- PACHOŃSKI J. 1981 - Kraków wobec powstań śląskich i plebiscytu. PWN, Warszawa.
- Praca** zbiorowa, „Dziesięciolecie Polski Odrodzonej”, Wydawnictwo IKC, Kraków – Warszawa 1928.
- ROSZKOWSKI W. 1982 - Kształtowanie podstaw polskiej gospodarki państwowej w przemyśle i bankowości w latach 1918-1924. Warszawa.
- SERAFIN F. 1996 - Województwo Śląskie (1922-1939). Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- SULIMA-SAMUJŁŁO J. 1970 - Z dziejów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1919-1967. AGH Kraków – Wydawnictwa Jubileuszowe.
- WÓJCIK Z. 1999 - Stanisław Staszic organizator nauki i gospodarki. Stowarzyszenie Wychowanków AGH, Kraków.
- Zbiorowe** opracowanie „85 rocznica powrotu Górnego Śląska do Polski”, Senat Rzeczypospolitej Polskiej – Warszawa 2008.
- ZIELIŃSKI W. 1983 - Wojciech Korfanty. Katowickie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, Katowice.

Artykuł wpłynął do redakcji, wrzesień 2018
Artykuł akceptowano do druku 10.10.2018